

רוממות דמעשים

הרב וול ציציק

הקדמה

אמר יודל העורך: זכיתי להסתופף אצל אחד מאראלי הדור, דירושלים של מעלה, ה"ה הגאון הצדיק השקדן בתורה, רבי נחמן דובינץ זצ"ל, לאחר פטירתו לחיי עולם, פעם רוחו של אחד המיוחד מהאברכים שממשו אותו בנאמנות, ואשר למד אתו בחברותא הרבה הרבה ממסכתות הש"ס, ה"ה הרב הגאון רבי מרדכי ויאל מרצבך שליט"א, ואשר על ידו השני, ה"ה הרב הגאון רבי יצחק זאב מאירוראן שליט"א, וגם אני בתוכם, (ומשולב בזה הרבה מ'רשימות' של אבי שליט"א), להוציא ספר תולדות מקף לדור הבא, לדעת צדיק מה פעל, ומחומר עשיר זה, כי התרחבה היריעה עת האסף פרקי חייו, נתנו בעבר כמה פעמים ברכה ל'רוממות המעשים', בבחינת צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיוותיך על משכנות הרועים, אך פרק זה שלפנינו הוא תיאור נורא הוד מהדמויות שסובבו את 'בתי נייטין' בירושלים, אשר נכתבו בהקשר לדמותו של הגה"צ רבי נחמן דובינץ, וכחלק מתולדותיו, שהרי אף הוא היה נמנה על דמויות אלו, ונביאם כאן בפרסום ראשון בחלק שני, אשר החלק הראשון התפרסם בגיליון חג הסוכות הדאי שנת:

בין המתפללים באותה תקופה בבתי נייטין נמנה גם הגה"צ רבי שלום יעקב שמחה רוטמן זצ"ל בעל "אבני שיש", בן הגה"צ המקובל רבי נחום זצ"ל מלומדיא וחננו של הגה"צ המקובל לוחם מלחמות ד' רבי עקיבה פרוש זצ"ל בעל "משנת רבי עקיבה", רבי יעקב זצ"ל היה מגדולי המפיעים והמחנכים בישיבת "תורה וירא", ובמשך זמן ארוך היה הוא הש"ץ הקבוע בתפילת שחרית כותיקין ב'נייטנים' שול. קני ירושלים עדום זוכרים כי ברצונו לייקק התפלה תפילת שמו"ע בדיוק עם הנין המלה, חיפש ומצא לו חכמה ועצה נפלאה בכך שסידר לו "פארקערטן אראבישן", בכוונתו את מורה השעות אשר לו שבהגיע שעת "שתיים עשרה" אצלו, בדיוק אז תהא זמן הנין ואז התחילו להתפלל שמונה עשרה.

נכדו הרה"צ ר' יצחק דוד ברייטשטיין שליט"א מספר כי בהיותו ילד היה תקופה אחת שזמן קצתו היה על יעקב רוטמן זצ"ל להתפלל ב'בתי נייטין' כותיקין, ושעה אז רבי יעקב זצ"ל השכח עם הנכד, שברבים הרחוב ילמדו בע"פ כל יום משנה אחת מפרקי אבות, קודם התפילה בדרסם כל הבית לביהכ"נ היו לומדים את המשנה ואחר התפילה בדרסם חזרה היו חוזרים עליה, כך שאחר תקופת זמן זכו לסיים יחד בדרך הליכום כל ה משניות אבות שכתבנו וזה אף הוא חקינו לדעת אותו בע"פ. אלה שזכו להיות קרוב מעט אל רבי יעקב רוטמן זצ"ל ידעוהו והכירוהו כאיש שכל דקה ודקה מימיו היתה עמוסה ומנוצלת לתורה ועבודת ד', אין לו גומא כלל באם לעולם יגיד ויש ויום היו לו כעשרה מדרי לימוד שונים אם לא יותר, עם חברותו שונים, וכך גם בביהכ"נ בתי נייטין היו זמנים שנהג להישאר כמה שעות אחר התפילה בביהכ"נ כדי לעסוק בתורה, כשבדרך כלל היה אז לומד בצוותא עם רבי יוסף סלנט זצ"ל, או עם רבי שמואל הומינר זצ"ל או רבי נחמן דובינץ זצ"ל.

בין אלה שקבעו מקום לתפילתם ב'נייטנים' שול' נמנו גם הגדולים מהיחודים, שהיוהו במשך שנים רבות על משמח היהדות הראשי חבורת "נטורי קרתא", ה"ה הרה"צ רבי עמרם בריש"ל בלויא זצ"ל, הרה"צ רבי אהרן שלמה הלוי קצניבלובין זצ"ל והרה"צ רבי יעקב מאיר שטרן זצ"ל. לשבחו של רבי עמרם בלויא זצ"ל סיפר פעם רבי יוסף סלנט זצ"ל, כי עמרם עובד אחר עמרם אהרן זצ"ל ראה את "באחד הימים ישב לו רבי עמרם ועסק בתורה לבדו בביהמ"ד שבבתי נייטין, על הצפת ביהמ"ד היו חוזרות קליפות של אגוזים ודבדבם מסביבה שהתקיימה שם, האחרים על כך עזבו את המקום, והשאירו את רבי עמרם לבדו כשהוא שקוע בלימוד התורה, נכנס לשם יהודי אחד, וזעק כבעס "כלום אינך מתבייש כלכלך שעשית", והוא המשיך לעבוד ולעלות ברבי עמרם, ללא דיבור נטל רבי עמרם מטאטא, ניקה את בית המדרש ושב לתלמודו".

מן הענין הזה גם לצייין כי באותה התקופה שרבי עמרם זצ"ל התפלל שם שחרית כותיקין, היה זה רבי עמרם היחכם לבי אשר לקח על עצמו את תפקיד "המזוזה" לסייד את קירות ביהכ"נ, בראותו שהדבר היה נצרך בשעתו למען לפאר ולרומם את בית ד'.

בני ביתו של רבי אהרן קצניבלובין זצ"ל מספרים, כי תקופה ארוכה עסקו בתורה יחד רבי אהרן זצ"ל עם רבי נחמן זצ"ל, בהשגות של קודם תפילת שחרית כותיקין לפנות בוקר, זאת אחרי שרבי נחמן זצ"ל ביקש מרבי אהרן זצ"ל ורבי אהרן זצ"ל נאות ללמוד איתו, וכך זוכרים עוד בני הבית איך שמדי יום ביטמו לפנות בוקר, היו שומעים את קול דפיקותיו של רבי נחמן זצ"ל על פתח הבית, ולאחר מכן היה רבי אהרן זצ"ל עולה בביהכ"נ כדי לעסוק יחד איתו בהורה עד לתפילת שחרית כותיקין. גדול היה האיש הזה הגרי"ם שטרן זצ"ל, בעמס"ס "משפט ודקה" פי' על תדב"א וספר "זמרת ישע" פי' על תהלים ועוד חיבורים קרים, צדיק יסוד עולם זה הסתופף עשרות בשנים בתצורת מאה שערים ובתי נייטין, הקהיל קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.

וכך גם בביהכ"נ בבתי נייטין, על חשבו רבי יעקב מאיר זצ"ל על כל ציבור המתפללים אהה מדגולי ונחשבי התי"ח ונאמני מעמודי התווך שבביהכ"נ, כשנשים רבות אף שימש בה כנבא מסור נאמן שהיה אהוב על הכל, ורבי נחמן זצ"ל נתקשר איתו בחביבות רבה ובעבודות אהבה.

נפרט בזה קצתם מן אלה המתפללים בביהכ"נ בתקופה הקדומה קצת יותר, אשר גם מהם היה רבי נחמן זצ"ל משיירייהו וממשיכי דרכם בקדוש, ובעיקר נביא בד מיוחד בדברים ששמענו מפי עיבור שבותיו, בתארו את אותם חכמי ורבני הישיבות של הדור ההוא, עובדי הש"ת בכל לבם ונפשם. היה שם הרה"צ רבי שמעון קלפוס זצ"ל אשר חוץ מכל גדולות הנפלאה בתורה ובעשיית חסד, נודע גם כנודל מאד בעבודת התפילה עד שכאשר היה רבי נחמן זצ"ל מחיך את שמו בסיפוריו היה מכנהו "כיממוד התפילה", תוך כדי שהוא מתאר את תפילותיו הנוראות איך שכל תיבה ותיבה שיצאה מפי היתב בתהלהבות הבוקעת רקיעים, מבש כל כוחותיו ובכל אבריו ונידיו, ב'לחש'א הרה"צ רבי שמעון אילונה קרישבסקי שליט"א מוסיף ומספר כי בעת תפילת שמונה עשרה מסוגל היה לעמוד על רגליו במשך "שעות ממש" של חושי נטונים בתפילה, ובימים הנוראים היה עומד שעות בעת תפילת העמידה, בפחד וחלחלה, כשביחד עם מחזור התפילה מחזיק היה בידו גם ספר "נפש החיים", [כמרי מספר הגרש"א קרישבסקי שליט"א רבי הרה"צ רבי זאוויל שפיצר זצ"ל ממתפללי ביהכ"נ, שביום הכיפורים היה עומד על רגליו מן הבוקר עד הערב על אף שמטבעו היה ידוע כאיש חלש].

היה שם גם הרה"צ רבי אהרן פישר זצ"ל (אביו של הראב"ד הגרי"ם) שבשנת תרפ"ה הגיע עם משפחתו לבני ברק בשכונת בתי נייטין, והיה רבי נחמן זצ"ל מספר עליו כי היה ידוע שגור וכו' אצל כל גדול של מלח בכדי לכפר על מה שתחיל שבת בהיותו בצבא הרוסי, כן סיפר עליו שחזן מהיותו חולה מחמת אכילת המלה, הרי שגם עני מרוד. המסך בעמוד 4

בסיוע דשמיא

רוממות

פרשת בראשית תשפ"ו

גיליון 485 שנה י"א

גיליון שבועי לבני התורה

רוממות דפרשה

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

ממנו בהמצאות שווא ומדוחים. והסיבה לכך היא מפני שבמוקד

חקירתם הם מוסיפים למקום התורה ומתרחקים מהכרת הבורא. וזה נכלל במה שנאמר (דברים יד) "אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אִתָּם לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כַּף הַשָּׁמַיִם", וכתב רש"י, 'חלק אותם לאלוהות. ולא מנען מלשעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הבליהם לטורדם מן העולם'.

ועם ישראל ההולכים בתמימות עם בוראם (ראה שבת פח, ב), רואים את נפלאות העולם ומאמינים בלא החקירה, וכדכתיב (תהלים חד), "כִּי אֶרְאֶה שְׁמִיךְ מַעֲשֵׂי אֲצַפְעֶיךָ", בראיה לבד, ובאופן זה הבריאה כולה מראה על הבורא. - אלא כלפי חכמי ישראל נאמר הדבר כלפי מי שמעמיק לחקור יותר מן הראוי למדרגתו, כמובא בגמרא (חגיגה יג, א) בשם ספר בן סירא: 'במופלא ממך אל תדרוש, ובמכוסה ממך אל תחקור, ובלשה מדרושיה התבונן, אין לך עסק בנסתרות'. ומהשה מגדולי ישראל נכנסו לפרסם ונפגעו (שם יד, ב).

ועל כן כל אחד צריך לשים גדר לחקירתו לפי מדרגתו, ואם יכנס לפנים ממנה - סכנתו גדולה להגיע למקום התורה ובהו, לפגוע ולהיפגע.

האור הגנוז - מקום גניזתו ומקום גילוייו

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם בַּיּוֹם וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאָדָם וּבֵין הַחֹשֶׁךְ (א.ד.א.) [א] כתב רש"י: "אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה, ראה הקב"ה שהאור הראשון אינו כדאי להשתמש בו רשעים, הבדילו לצדיקים לעתיד לבא". וזה הכוונה "ויבדל" - שגנו אותו. ויש להבין מדוע הכתוב מספר זאת, והרי התורה באה ללמדנו דברים שנבראו, ואם אור זה נגנז - מה מוסיפה לנו הידיעה שמתחילה הוא נברא.

עוד יש להבין, מדוע נכתב ויבדל אלקים, והרי הבדלה היא בין שני דברים שנשארו קיימים [כמן הבדלה בין אור וחושך], אבל כאן שהאור נגנז והסתלק לגמרי - היה מתאים יותר לומר 'ויגנוז' או 'ויסלק' וכדומה, וכפי שכתוב חכמים 'האור הגנוז' ולא 'האור המובדל'.

המשך בעמוד 3

1. טעוב מתוך כתביו

דמי יזכור הוקדש ע"י אהרן הקהירא הותיקים הרה"צ החפץ בעולם שמו שליט"א ליוכי הרבים ולתצלת עם ישראל ברוחניות ונבסמיות	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.
הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומלחמה בעוקריה, הוא היה ממניחי השרשים של קהילה פסודית חרדית, חינך וגידל והוסיף נדבכים לתורה ותעודה והגביר חילים ליהדות.	הוקדש ע"י ידירנו בריחוק מקום וקירוב הלב קהילות ברבים, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ועורר את אחינו בני ישראל להתלכד ולהתבצר בדעות מוצקות של אהבת התורה ומ

"ויכלו השמים והארץ וכל צבאם" (ב,א)

אמירת 'ויכולו' בשבת

כתב הש"ע (או"ח רסח,ז) חוזרים לומר ויכולו, משום יום טוב שחל להיות בשבת שאין אומרים אותו בתפלה, וגם להוציא למי שאינו יודע; ואומרים אותו בקול רם ומעומד, ע"כ. ובערוך השולחן (טו) כתב: ואחר התפלה אומרים ויכולו, ואע"פ שאמר כל אחד בתפלה, מ"מ חוזרים לומר כולם כאחד בקול רם ומעומד, דאע"ג דכבר העדנו כולנו בלחש ובדיעבד יוצאים ידי עדות בזה, מ"מ ממבאר העדות להעיד כולם כאחד ובקול רם, כדכתיב ושמע קול אלה והוא עד וגו'.

וכתב המשנ"ב (סקי"ט) מעומד, לפי שבזה אנו מעידים להקב"ה במעשה בראשית, ודין עדים בעמידה כדכתיב ועמדו שני האנשים. וטוב לומר אותה ביחד בצבור דעדה שלמה בעינן להעיד להקב"ה ועכ"פ יהיה בשנים.¹

אולם החזו"א (או"ח לח,י) כתב: יחיד המתפלל או שסיים תפלתו אחר שאמר הציבור ויכולו, אומר ויכולו, ואפשר דא"צ לא קול רם ולא מעומד, דלא מצינו זה בפוסקים, ואין לנו לחדש דברים. וכן יוכלו שאומר על הכוס להוציא ב"ב. ונראה דאין להדר אחר שנים דלא מצינו בפוסקים הידור של שנים, ויש לחוש למחוי כמעמיד עדים על מעשה בראשית.²

והה"ה יחזקאל רוט שליט"א אמר לי, שהיה תקופה שרבינו מרן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זצ"ל ביקש שלא ימתינו לו בשמו"ע במעריב בליל שבת, ולאחר שסיים שמו"ע היה מבקש מאחד מהמתפללים שיאמר איתנו ביחד ויכולו. ורבינו הוסיף ואמר שידוע שהחזו"א בסוף ימיו חזר בו.

ובמעשה איש (ח"ד עמוד קכא) מובא: הגאון רבי נחום רגוזניצקי זצ"ל שאלו בנוגע לאמירת ויכולו עם עוד אחר, שפסק בספרו שאין צריך לאמרו בשנים משום עדות, ויש לחוש למעמיד עדים על מעשה בראשית, ושאל השואל האם אין צריך לומר עם אחר, או שאסור לבקש מעוד אחד לומר עמו. והשיב, אין צריך אז אסור, והוסיף הגר"ח קניבסקי זצ"ל בכת"י, אבל לי אמר תנהג כמו כולם שאומרים עם אחר, ע"כ. ועוד כתב במעשה איש (ח"ו עמוד קמה): לענין אם צריך להדר ויכולו לאחר התפילה בשנים, שבספרו או"ח סימן ל"ח כתב שא"צ להדר, שוב שמענו בשם הגה"צ רבי אלעזר צדוק טורצין זצ"ל שיש לו קבלה ממרן ז"ל שחזר בו מכך לענין הלכה למעשה.

אולם בשו"ת א"ז נדרבו (ח"א עמוד קלב) כתב: מה שהעיר לענין אמירת ויכולו ביחיד, יש להוכיח דלא כמי שאומר שהחזו"א הור בו, שאין דרכו של החזו"א לחזור ממש שפסק בספר, ומכאן מודעה רבה שאין לפרסם בספר מה שאומרים בשם החזו"א.⁴

ובארחות רבינו (החדש ח"א עמוד רו) כתב: בשנים האחרונות הקהילות יעקב התפלל בליל שבת ביחידות בביתו, ולאחר התפלה בקש על השנים את אחד מנכדיו לומר עמו ויכולו, ונהג כהמשנ"ב לפני חידושו של החזו"א, לכן נראה לכאורה דלא שינה מהנהגתו. והוסיף נכדו שבזמנים האחרונים לא ביקש שיאמרו עמו ויכולו.

והגר"מ גריינמן שליט"א באמרי יושר (שבת עמוד קסג) כתב: דלא נראה ליה להחזו"א ז"ל להדר ולחפש שותף, ובתנאי רבתי ג"כ מ' דיחיד אומרה, ושפיר יכול להאמר בתפלתו לאומרה ביחיד, אם לא שנודמן הדבר בשנים הגיעו לכך יחד אולי מריוויזיה ענין עדות.

ובברכת אברהם (שבת קיט,ב) כתב דלפי דברי הגר"א, נראה דאין צורך שיאמרו ויכולו ביחד וגם בזה אחר זה כשזה נמצא נחשב ביחד, כן נראה בפשטות, וא"כ כשאומר אחר שאמר הציבור ועדיין נמצאים י"ל דסגי ג"כ.

1. הפמ"ג (משכ"ז ס"ק ה) ציין בדבשה שאומר ויכולו צריך להרהר בתשובה, כמו בדבשה"ג (סימן קנד, סדר הגט ס"ב בהגה) בעדות גיטין שצריך להרהר בתשובה.

2. במעשה איש (ח"א עמ' קל) הובא:

יהי יסודי טעויה, שהחזו"א שהיה ביניהם בעיריות, עקבו אחר הלכותיו בקודש, ובמרוצת הזמן לסדר להכיר את סגולת האשיות שנחבאה אל הכלים בימים ההם, משעה ואחד מן המתפללים בביהמ"ש שלא עמד על גדולתו פנה אליו בליל שבת לאחר תפלתו ערבית וביקש הימנו שיאמר עמו יחי ויכולו, ולשטתו של החזו"א אין להדר אחר שנים ויש לחוש דמחוי כמעמיד עדים על מעשה בראשית, אולם לאותו יהודי אמר: וכי צריך הקב"ה שיעידו עליו שברא שמים וארץ או שנח בשבת, והשקיע לתאר לו אין שהבראה עצמה מעידה מי ברא כל אלה, מיד מס' יהי זה לחבר מרעיו על גדולתו של "האברך מקסוביץ". והגאון הגדול רמ"ם קארפ שליט"א הבהיל שבת בשבת (ח"א עמוד שט) כתב דמ"ש החזו"א דמחוי כמעמיד עדים על מעשה בראשית, צ"ע דהלא זוהי המצוה להעיד על מעשה בראשית, ומכשן חזו"א האמונה של המגיד עצמו וקבלת שבת וכו"ל של החזו"א, [וכלשון] ויעיד ומה ומה, וזו המצוה להעיד על מעשה בראשית ולקבוע בעצמנו חיזוק האמונה, ובה נחשב לנו כשנתיים במעשה בראשית, והעדיד ויחזק נאמר לו שכן וחסותא חסותא וכבר אינו כובש עדותו, וכמ"ש הראשונים ז"ל.

3. אשר נלכ"ע בשבוע זה, וחבל על דאבדון, תנצב"ה. ומענין לציין שבמעשה איש מובא כמה עובדות מהחזו"א שנגשטו מפי רבינו הדרכי שמואל זצ"ל ששמע מפי הרב"נ רגוזניצקי זצ"ל.

4. יש לציין שהחזו"א (או"ח לטיב ד"ה ומש"כ) כתב ע"ד הנודע ביהודה בשעיריה מידות, דאם הערת התשובה מאהבה היתה לך כן תשובה [למרות שאינו מוכן מיד חיש לו להגב' חזר, הלא היה כאן ענין בעל ערך כביר, שהרי בקע בספרו הוראה לכל ישראל ותחדש לו שהוא טעויה, והיה ראוי למעשה כבירה ליתן לפרסום חזרתו, ע"כ. ועוד כתב בחזו"א שם (סקט"ז דנב"ב) (הנהגת תורה עמ' סט) כתב דאין צ"ל נאמן למר שפלוני הגאון כתב לו שחזר בו ממה שהתיר, אחר שהגאון לא פרסם חזרתו כדין ע"א נגד נדב המוחזק בהיתר, והדבר מותר כפי שיהיה. וע"ש. ולעומת זה הגר"ח נאה (שערי תורה עמ' שו) השיב ע"ד החזו"א, ש"ל שהנב"י נקט כהעשירי הגדול רק לחומרה, וממחרת לא רצה לחזור בו.

5. הר"ה ב"ר עקיב קארפ שליט"א (מוריה תנע עמוד שמו) כתב לדון באופן המצוי בהרב מקומות, שנגשטו ע"ש תלמיד החזו"א לומר יחד ויכולו, ומפני כבוד הרבנות אינם נמנעים ואומרים עמם, האם יש עצה לדבר מ"מ החזו"א זל"ה לומר ולכונן של לשם עדות, או שבחשש מחוי כמעמיד עדים למעשה בראשית לא מהני דברים שבלב כלפי אחרים הרואים. ע"ש.

האדם הגדול בענקים

אדם הראשון היה "האדם הגדול בענקים" (יהושע יד,טו),¹ יציר כפיו של הקב"ה - יצ"פ באפיו נשמת חיים" (בז,ו), ומאן דנפח מדיליה נפח" (ספר הקנה בראשית ח' ע"ג ועוד). ומה שייד יותר מזה. והיה חי בעולם העליון, דבוק בחכמה העליונה שהיא "תחיה בעליה" (קהלת ז,יב).

אמנם אדם הראשון חטא, וקודם החטא העולם היה בתיקונו, שהעולם הזה היה מקום הרע, והיה מקום מיוחד לרע באופן שאינו מתערב בטוב, וכמבואר בנפש החיים (ש"א פ"ו הגה"ה א')². וכמו השמרים שביין, שכשהיין שוקט על שמיו ואינו מעורב איתם, זה משביח ומוסיף לייין,³ אבל על ידי החטא נפלו כל העולמות, ונתערב הטוב ברע והרע בטוב.⁴

וביאר הגר"א שחטאו היה במה שהתבונן ברע ונמשך אחריו, היינו שהתבונן בחכמת הטבע שהיא 'חכמה חיצונית'.⁵ והוא היה לו לידבק בשורש כל החכמות - בתורה הקדושה. ובוה התבונן בחכמות חיצוניות נמשך אחריהם וחטא וקלקל ופגם את כל העולמות.⁶

ואילו לא היה חוטא, העולם היה מגיע לתיקונו מיד. אמנם דרגתו של אדם הראשון בעולם החזיק רק כמה שעות, אבל כשחטא אז כבר נכנס הרע בתוכו, ולא כמו שהיה בתחילת הבריאה שהיה רק מבחץ. ואף שהקב"ה אמר (ביז) 'ביום אַכְלָך מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת', מכל מקום הקב"ה ברוב רחמיו עשה חסד, והשאיר אותו בגן עדן עד אחר שבת, והקב"ה באותו יום רק גזר עליו מיתה.

ואדם הראשון סבר שאינו יכול לעשות תשובה, שהוא ברוב חכמתו הגדולה, שנגלו לו טעמי תורה עד תכליתן, מה שלא נגלה למשה רבנו שהשיג רק מעט משער הגנוי, אבל לא השיג 'טעמי תורה' עד תכליתם, אבל אדם הראשון השיג בחינת 'נשמתא דנשמתא' וכמבואר בנפש החיים (ש"א פכ"ד) בשם הוהר. ואחר שחטא, זה נלקח ממנו. והוא בגודל חכמתו שהיה יציר כפיו של הקב"ה, ידע מה היה קודם ומה נגרם על ידי החטא, ועד כמה פגם. ולכן סבר שלא שייד לתקן זאת.

אכלתי ואוכל

וענין זה מבואר מהפסוק (ויב) "האֵשֶׁה אֲשֶׁר נָתַתִּי עֲקִידִי הֵיאֵךְ נָתַתִּי לִי מִן הָעֵץ וְאֶכְלֶה", ואיתא במדרש (רבה, יט,יב): 'א"ר אבא בר כהנא ואכלתי אין כתיב כאן, אלא וְאֶכְלֶה, אכלתי ואוכל'.

ובענין אולי רגיל לבאר בזה עפ"י מה שנתבאר בדברי אדונינו הגר"א זצ"ע כי עיקר חטאו של אדם הראשון אינו במה שאכל מעץ הדעת, משום שמאחר שיצא מפי הקב"ה 'ביום אַכְלָך מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת' (ביז), היה מוכרח שיאכל מעץ הדעת, אלא כל חטאו היה במה שאמר 'אכלתי ואוכל'.⁸

ובודאי לא התכוון ח"ו למרוד ולהכעיס, אלא דווקא משום שהשיג את עוצם פגם החטא,

דורידה'.

4. עיין בפרי עץ חיים (שער התפילה פ"ו): 'והנה קודם שחטא אדם הראשון, היו כל העולמות העליונים למעלה במקומן, כמו שהיו בעת הצילות ובראיא ראשונה, ואחר שחטא אדם הראשון ירדו כל העולמות ממקומם וכו'. עיין עוד בשער מאמרי רשב"י (פרשת קדושים), ובליקוטי תורה (פרשת בראשית), ובביאור הגר"א ליתקור' (מד א), ובליקוטי הגר"א בספרי ספד"א (ד"ה ידוע שהבדל).

5. לאחר חיפוש ויגיעה נראה שהדברים בעצם יסודם משהו כנבני חכמת האמת, דברי הגר"א בעצמם כפי הנראה נמצאים בדברי בילאל אור בראשית (ביאור ההכלות היכל ב' דף מג ע"ב). ע"ש. ות"ל שליט"א ציין לדברי הגר"א חב"ד בביאור יד מצרים על הגש"פ בפיסקה 'אילו נתן לנו את השבת', ושם כתב 'כלש"ה הגר"א' בהוצאת מו"ק כתבו שהוא בביאור לתקור' (תיקון ג), וכתב לא נמצא שם עוד ציין לספר פתחי שערים (נח) דלות ד"ד פתח לג' 'לפי שאחר חטאו ר"ע פגם גדול בנה"י שהוא הנהגת עור'ה' במה שמשך את חלקו סביב ב"ד ע"ד הדעת טו"ר, שמה בא הכחשה ח"ו בהשגחה ובתורה בוסד חכמות חיצוניות'.

1. ועיין מדרש זוטא (שיה"ש א) 'האדם הגדול בענקים, האדם זה אדם הראשון, הגדול זה אברהם יצחק יעקב ויעקב שנקראו גדולים'. והובא גם בליקוטי שמעוני (יהושע רמז כג). ומלכוד זה, לכל מקום אברהם איביו נקרא כן.

2. וע"פ בארית אליהו עה"פ (ב"ח) 'העץ שאלו סבב נעץ'. ורבינו היה רגיל להביא גם את דברי הרמב"ם במורה נבוכים (ח"א פ"ב) שבא לבאר מה שנתנה מקודם החטא ולאחריו, ותוכן דבריו שקודם החטא הרע לא היה מצאית קיימת, אלא היה רק אמת ושקר, וקיום רצון הש"ת היה דבר ברור שהוא האמת וכך צריך לעשות, ולעבור על רצונו י"ה היה ברור שהוא שקר ולא היה שום דבר שבעולם לעבור על רצון הש"ת, והיה בלתי שכל פיתוי היצר הם שקר. ואולם אחר החטא נכרך הרע להיות מצאית קיימת. ויסודו הוא ע"פ מדרש תנחומא (בראשית ז) שנתבאר שם שהאדם בחסותו הוא עושה ומקיים את מה הרע, וחסד רבינו היה בשם המדרש 'אתם עשיתם את הרע', ולא נמצא עדיין נוסח זה, אבל אתו תוכן הדברים, ע"ש.

3. וראה משמ"ש הדורר כ"פ (איירא רבא נשא דק, קמב, דף קמב, "חכמו סב על

רוממות דה

הרב יוסף

רבינו הגדול מרן ראש היש

כאשר לרומ מעלתו פגם והחריב והפיל את כל העולמות, היה סבור שכבר לא שייד לתקן, וממילא השלים עם המציאות של החטא, והתיאש כביכול מלשוב בתשובה, ועל כן אמר 'אכלתי ואוכל'.

תשובת 'חטאתי'

אך כתב הגר"א שאם היה אדם הראשון אומר מיד 'חטאתי' היה מתקן את החטא, כי האדם הוא בעל בחירה ומועד לנפילות - 'בשגשג הוא בשג' (בראשית ו,י), וביותו, שאם חטא אדם הראשון היה מוכרח לקרות, ממילא כל מה שהיה צריך הוא שישב בתשובה ויחזור מיד, ויאמר 'חטאתי', וכך היה חוזר לדרגתו הראשונה.⁹

ואיתא בחז"ל (עיין פרקי דר"א פ"כ ועירובין יח,ב): 'אדם הראשון חסיד גדול היה ועשה תשובה קשה, שפירש מאשתו מאה שלשים שנה, וישב בנדר גיחון עד שכל גופו היה מנוקב ככברה'.

והנה חז"ל הגדירוהו כחסיד, שחסידות מביאה לרוח הקודש, ואעפ"כ עם כל תשובתו הגדולה לא הצליח לתקן את החטא לגמרי, ונשארו העולמות בלא תיקון עד שלעתיד לבוא יתקן השי"ת את העולם.

להתרומם מיד

וזה חובת כל האדם - להתרומם מיד.¹⁰ ואם ח"ו משלים עם הנפילה אז נשאר במצב הזה ר"ל. וכדברי הגר"א (משלי כג,א) שעיקר עבודת היצר אינו בעצם החטא, אלא להוריד את האדם ממדרגתו, ובכך ביאר את הפסוק (קהלת יד) 'אם רוח המושל תעלה עליך, מקומך אל תפח' שאפילו שהיצר הרע - המושל הפילך בחטא, מ"מ 'מקומך אל תפח'.

כי דרך היצר הרע לייאש את האדם שאינו מצליח, וממילא מייאשו מהשיאפות שלו, ועל זה אמר שלמה המלך 'מקומך אל תפח', שתשאר באותה הדרגה ובאותו השיאפות.

והנה הקב"ה ברא בטבע, שכאשר אדם נופל, הוא ממרה ומנסה מיד לקום. ואחר שנופל ושואם אף התכלך, מכל מקום ממרה הוא לקום, והרי לא יקרה לו מאומה אם יקום עוד רגע, שהרי הוא כבר נמצא על הרצפה, ומדוע לא ישאר לשכב על הארץ. אלא זהו טבעו של האדם שהוא לא יכול לסבול נפילה, ומיד אומר הוא לעצמו: אני אקום, אני לא מוכן להמשיך כך.

כך האדם שנופל בחטא, שלא ימשיך כאילו כלום לא אירע, שהרי בזה על אחת

ועוד ציינו שכן מבואר בדברי הלשם (דרוש עץ הדעת סימן ב') ובספר הדעה (דרוש) עולם התורה חלק ב' דרוש ד' ענף יט סימן ו). ועי"ש שייך לדברי הגר"א בספרי צדעיותא (פרק ה' סו"ה תליסר דף קח) ועי"ש.

6. ולא הצליח להגיע לתיקון אף על פי עשהה תשובה נשגבה, וכפי שיתבאר בהמשך הדברים.

7. עיין מדרש תנחומא (וישב ס"ד) 'אדם נכר בשש ועלילה נתלה בו שהוא אכל את המיתה לעולם שנאמר כי ביום הבא כל מנוח מות תמות', אשר מבואר כי במאמר 'ביום אַכְלָך מִמֶּנּוּ' כבר היה מנוח שאכל.

8. כאשר הזכיר רבינו את דברי הגר"א הלא התבאר כי 'אכלתי כתוב אי אפשר לאומרו'.

9. וכתב לא נמצא כל זה בדברי הגר"א, [אמנם] ע"ד הד החלק ב' ביאר מובא [להלן] ועוד חזון למעד. ועי"ש במדרש רב (בבבא פ"כ ט"ו) 'שכל מי שחוטא ואומר ויחזור אין רשות למלאך לגיע לו'. ועיין בספר 'צדוק המור' ר"א סע"ב. ועוד שעמד מדרשו לא שב מחטאתו אלא שאמר ואוכל לא

יבנה ה"דרכי שמואל" זיע"א

כמה וכמה, שאם הוא יסאר בחטא הוא יתלכלך יותר ויותר, ולכן בנפילה לחטא זהו חיוב גמור מיד להתנער ולקום, ולא ח"ו להשתרש על ידי זה בחטא.

"וְאֵתָה נְשֹׂאת עֹן חַטָּאתִי"

וכן מצינו בדוד המלך שאמר מיד 'חטאתי', כמו שכתוב (שמואל ב' יב, יג) 'וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל יְהוָה חַטָּאתִי לָהּ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל דָּוִד גַּם הָעֵבֶרִי חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת'. וביאר הגר"א שכל פרק ל"ב בתהילים מוסב על זה, וכתבי שם (ה) 'אֲמַרְתִּי אוֹדָה עָלַי פֶּשְׁעִי לָהּ וְאֵתָה נְשֹׂאת עֹן חַטָּאתִי סֵלָה'.

והיינו שלאחר החטא כאשר הוכיחו נתן הנביא על חטאו, ביקש דוד המלך לומר תהלים, אך מכיון שאמר מיד 'חטאתי', ולא חיפש התנצלויות והסברים, אמר לו הנביא שאין צורך ליותר - 'וְאֵתָה נְשֹׂאת עֹן חַטָּאתִי סֵלָה' - באמירת 'חטאתי' לבד¹². אך אדם הראשון ביום מעלתו, נחסרה ממנו נקודה¹³.

ובאמת דוד המלך בא לעולם בשביל לתקן חטא זה של אדם הראשון, וגם את שבעים שנות חייו הוא קיבל משנותיו של אדם הראשון, ומושב שהוא בא לעולם בשביל לתקן את מה שפגם אדם הראשון, ומעתה באמירת חטאתי תיקן במידה מסוימת את אמירת 'אכלתי ואוכל'¹⁴.

להמשיך עם הקנינים

עכשיו שאנו נמצאים ממש סמוך לימים הגדולים ימים הנוראים וימי חג הסוכות, הושענא רבה ושמחת תורה, התביעה גדולה מאוד בימים הללו... שהרי כל אחד השתדל להתעורר, ובודאי שהתעוררנו... ואם אחר כך, אחרי שעברו הימים הגדולים אנו חוזרים להרגלינו, זה מראה ח"ו שכל ההתעוררות היה ענין זמני, מחמת הימים והתקופה. וכמו שיש תקופות בשנה של 'זרע וקציר וקץ ונחם וקץ וחרף', יש גם ימים שמתעוררים ויש ימים שלא...

ואף שאסור לזלזל בשום התעוררות ואפילו קטנה, אבל ח"ו אין לזה כמעט תוכן, אם לא ממששים עם ההתעוררות הזו הלאה, ולחיות עם זה כל השנה.

'מרחשן שפוטיה'

ובפרט עכשיו שאנו נמצאים בחודש מרחשון, וכמו שכתב החיד"א בשם הגדולים¹⁵ שחודש מרחשון הוא מלשון

'מרחשן שפוטיה'¹⁶, דהיינו שהשפתיים עדיין מרחשות את התפילות הגדולות וההתעוררות של חודש תשרי. וצריך לנצל את ההתחדשות של הבריאה, שאף שהקב"ה מחדש בטוב בכל יום, אבל יש את ההתחדשות המיוחדת בכל שנה של 'זה היום תחילת מעשיך'. ועכשיו שגם התחלנו את התורה מחדש, אנו צריכים לשמור ולקיים אותה ולהגות ולשקוד בה יומם ולילה.

עירוב השטן ע"י התורה

אמרו חז"ל ש"ע" התקיעת שופר בראש השנה מערבבים את השטן שלא יוכל להשיג עלינו. ובודאי שכל המצות שעשינו בימים הנוראים ועשי"ת, וסוכות וארבעת המינים, שהיום יש כ"ב הרבה חומרות... ועם ישראל מהדרים במצוות, ובודאי שהשטן מתערבב על ידי זה. והנה גם הריקודים בשמחת תורה ששמים עם התורה הקדושה מערבבים את השטן, שבודאי מה שהכי מפריע לשטן הוא לימוד התורה הקדושה! ועל כן יש לנצל זמנים הללו.

מלחמת היצר

בודאי שכל אחד קיבל והשיג בימים הקדושים הללו, וכל אחד ואחד לפי הכנת נפשו וטהרת נפשו כך השיג. וצריך לדאוג שעכשיו השטן - היצ"הר - מתכנן תוכניות גדולות... איך להחטיאנו בשבוע הזה שנותר עד תחילת זמן חורף... ובגמ' (קידושין לב) מצינו שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ו'מתחדש עליו בכל יום', אך על אחת כמה וכמה עכשיו שהיצר לא מוותר... וצריך להילחם בו בחכמה ובתבונה.

חיווק תורה תפילה ושמירת ענינים

והעיקר זה לימוד התורה בעיון ולא ברפיון ובשטחיות, אלא בעומק ממש! וגם בתפלה, להתחזק מאוד בתפילה בכל הכוחות והכוונה. וגם לשמור על טהרת הנפש והנשמה. לשמור על העינים, וכמו שכתב הטור בתחילת אורח חיים על דברי בן תימא ש'הוי קל כנשר' שהיה כנשר שקל לעצם עיניו, וכך גם מיד כשרואה דבר שאינו הגון לראות, צריך להיות 'נעצם עיניו מראות פָּרַע'. והעיקר שנחזק למעשה, ושיהא המשך לימים הקדושים שזכינו להם.

הימים הקדושים של כל השנה

ואחר הימים הקדושים, נשאר לנו השבתות שהם ימים קדושים ביותר, שעל ידי השבתות ניתן להמשיך את כל מה שפעלנו וקיבלנו בימים הנוראים, וצריך להתעורר למעשה ממש, לא המדרש עיקר אלא המעשה. והעיקר להתחזק בתורה שאין שיוך רק התורה הזאת, 'כי הם חיינו ואורך ימינו', ונזכה לעשות ולקיים באהבה.

והיתה למכשול. ובה וחס אשמתו לקונו, ומתרת התשובה שיהיה ראויה לו, כמו שעשה דוד באמרו אל נתן 'חטאתי' (ש"ב יב, יג).

10. רבינו דרכו מיד היה מתרגם את הדברים 'הלכה למעשה', והיה מקשר את חטאו של אדם הראשון לתפקידו ועבודתו כאן בעולם, ולא היה נותן לדברים להשאר בגדר חכמה בעלמא, אלא מוסר נוקב ויורד עד השתיין.

11. חדשים לבקרים היה רבינו מדרין ומעורר יד קורה שנכשלים, אך אין לשקוע בחטא, ויש את להתנער מיד. והיה מזכיר את דברי הגר"א בענין זה שפעמים רבות ויש את מתלמיד רבינו: זכרתי שרבינו דבר על ענין זה כשערה גבורה אמיתית. וכמה פעמים היה חוזר ואומר רבינו בשיחותיו: יסוד התשובה זה 'זוה'.

12. ענין בספר "אזהרות שבת" לרי"מ מאלצן בשם הגר"א.

13. רבינו היה מציין תמיד כי צריך לדעת שכתוב בחז"ל (במדבר רבה טו, יח) שלעיתים לבוא אדם הראשון יראה לכל אחד ואחד כמה שהוא פגם יותר ממנו. וע"ז ביאור הגר"א לתיקוני' (קלכב), 14. חלקו השני של האמור שכתוב בהבא.

15. כעת לא נמצא בכתבי החיד"א, וגם בספרו "שם הגדולים", ועל כן אפשר נכונות שהחיד"א אמר דבר זה בשם של הדורות, עדיין צריך לידע המקור. אסמך ידוע כן משמש של הצדיקים, המגיד מקאליניץ, ר"י מרדכי, ומהר"ד מבעלזא, זצוק"ל.

16. מלשון הגמ' (מגילה דף כב, ב) 'אלא מתפלל שיהיה זה הילוך ארבע אותות למה ל? אמר רב אשי: שכל ארבע אותות תפלתו סדורה בפיו ורוחשו מרחשן שפוטיה'.

(וראה רש"י א, יד).

ב) ביאור הענין, שהאור הגנוז לא הסתלק אלא עדיין קיים, וכמו שאמרו בזהר הקדוש (ח"ב קמחב) שאילו היה האור הראשון נגנוז לגמרי, לא היה העולם קיים אפילו רגע אחד, אלא הקב"ה נהג בו מנהג זריעה, כורע הנזרע באדמה שאינו נראה לעין, אבל הוא מוציא פירות. ובכל יום האור מוציא פירות שבהם הקב"ה זן את העולם.

עפ"י דברי הזהר יתבאר כמין חומר לשון הכתוב (תהלים צו, יא) "אור זרע לצדיק", והיינו שהקב"ה 'זרע' את האור לצורך הצדיק (ופסוק זה מובא בריש דברי הזהר שם. וע"ז בתנחומא נח ג).

ג) עוד מבואר בזהר הקדוש (ח"א מזא) שהאור נגנוז בתורה, ומבואר בתיקונים (תיקון ע קלז). שכאשר האדם עוסק בתורה מתגלה לו האור הגנוז. ועוד אמרו (זוה"ק ח"ב קמח: 'שבכל אתר דלעאן באורייתא לבליא, חד חוטא נפיק מההוא אור גניו, ואתמשיך על אינון דלעאן בה'. ובירושלמי (שקלים פ"ג ה"ב) פירשו את הפסוק 'חכמת אדם תאיר פניו', על העוסק בתורה, כי האור הגנוז מאיר את פניו.

והטעם שהאור נגנוז בתורה, כי שניהם ממין אחד הם - שניהם נקראים 'טוב', האור כדכתיב 'וירא אלקים את האור כי טוב', והתורה כדכתיב (משלי ד, ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם' (א"ת ע"ז טב). וכן שניהם נקראים 'אור', האור כפשוטו, והתורה כדכתיב (משלי ו, כג) 'תורה אור', וכן 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול' (ישעיה ט, א), ודרשוהו על בעלי תלמוד (תנחומא נח ג). נמצא כי האור והתורה שווים בשני דברים, בטובם ובאורם, ועל כן נגנוז בתורה מקור האור, הנקראת 'טוב', מעתה, כיון שרצון ה' שהאור הגנוז ישפיע ויאיר דרך העסק בתורה, אדם שאין נגלה לו האור מתוך עמלו בתורה, איש איש על פי דרגתו, הרי הוא נתבע על כך, שמחמתו נגנוז האור בבחינת גניזה שאינה מוציאה פירות, כי 'לא תהו בראה', לשבת יצרה'. וההולך בדרך ישרה מובטח לו שיתגלה לו האור הלאה ויהיה לו באור יקרות את עולמו, ואת כל מפעליו, והוא דבר ידוע, בדוק ומנוסה לכל הדבק בתורה.

ישראל עם כבודו

וְיִרְחַק אֲלֵקִים מִרְחַקָּתָה עַל פְּנֵי הַיָּמִים (א.ב). [א] כתב רש"י: "רוח אלקים זהו 'כסא הכבוד', עומד באויר ומרחף על פני המים, כיונה המרחפת על הקן".

ויש לעיין, מה פשר הדבר ש'כסא הכבוד' נקרא בשם 'רוח', והלא לכאורה הרוח והכסא סותרים זה לזה - ה'רוח' היא הדבר הנגיד ביותר בעולם, שאין לה מנוחה במקום אחד, ואילו ה'כסא' הוא מקום הישיבה בקביעות (ראה מלבי"ם תהלים צג, ב), וא"כ כיצד נתכנה 'כסא' הכבוד, כ'רוח' אלהים.

ב) ביאור הדברים: ישיבה בריאת העולם היתה גלגול ולהרבות כבודו בעולם, כדכתיב (ישעיה מג, ז) 'כִּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרִאיוֹתַי, יִצְרְתִּיו אֶף עֲשִׂיתִי', וביאר הר"ק שזה נאמר על בריאת העולם כולו. עוד כתיב (שם ג, ג) 'מִלֵּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ'.

אלא שכבודו יתברך מוטרד ונעלם בהעלם אחר העלם, שעל כן הוא נקרא בשם 'עולם' מלשון 'העלם' (הארי"י בפע"ח שכו" פ"ה). ובמקומות שבהם הוא מתגלה לעין הוראה נקרא הדבר ששם 'כסאו של הקב"ה', והיינו, שבאותו מקום ישנה קביעות של גילוי.

ועל כן 'כסא הכבוד', דהיינו גילוי כבודו בעולם, הוא בבחינת 'רוח אלקים', הולך כה וכה, מתגלה במקום אחד ומסתתר במקום אחר, ונמצאת הנהגתו יתברך בבחינת 'רוח' ולא בבחינת 'כסא'. עד אשר יבוא יום ה' הגדול והנורא, בו תתגלה מלכותו יתברך 'בעולם' בקביעות, ושוב יהיה הכסא שלם בקביעות מקום ובגילוי לעין כל.

וכן מבואר בפסוק ש'רוח אלקים' באה בדרך של ריחוף, דהיינו נוגע ואינו נוגע (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א). והיינו שהגלגול והשפעתו על העולם היא בבחינת נוגע ואינו נוגע, כדי שלא להכביד על בריותו במשא אור שאינם יכולים לסובלו, ויתבטלו ממציאותם. וכמו שמצינו ביחוד כלפי ישראל שנאמר שהקב"ה מתנהג עמהם בדרך של 'כְּפֶשֶׁר יָעִיר קֶנָּה עַל גִּזְזָיו יִרְחֹף' (דברים לב, יא), ופירש רש"י שאינו מכביד עצמו עליהם אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, כך כאן נתבאר שכן נוגע עם העולם כולו.

ג) כיון שעתה הנהגת הכסא היא רק בבחינת 'רוח מרחפת', נוגעת ואינה נוגעת, עיתים מתגלית ועיתים נסתרת, לכן תפקידם של ישראל לקבוע לה מקום בארץ בבחינת כסא ומקום של קבע.

ואמרו במדרש (לקח טוב במדבר קז, ב) שישראל נקראים בשם כבוד ה', ובלשון הכתוב (במדבר יד, כא) 'וַיִּמְלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ' נרמז שישראל יגלו בין אומות העולם, ע"כ. ביאור הדברים, כי עיקר גלות ישראל בין האומות היא לצורך גילוי מלכותו יתברך בעולם, הלהות הניצוצות הקדושים שפגלו אצל האומות (ראה הגר"א תיקונים מ"ט), ולגיייר את אותם הראויים לכך (פסחים פז, ב) - ידיעה זו מחייבת את העובד לידע שעיקר עבודתו להניח את 'כסא הכבוד' בכל מקום שנמצא בו.

וזה לעומת זה עשה האלקים, שאין הכסא שלם כל עוד עמלק בעולם' (תנחומא כי תצא יח). כי מהותם להסתיר את השראת כבודו יתברך בעולם, ונמצא גורמים במעשיהם שאין הגילוי שהוא ה'כסא' שלם.

ד) שכר ישראל על היותם כסא ה', הוא בדרך מידה כנגד מידה. כמבואר במדרש (במדבר יא, יא) 'לפי שישראל משמרים את התורה ביניהם, עתיד הקב"ה להנחילם כסא כבוד, כדכתיב (שמואל א' ב, ח) וְכָסֵף כְּבוֹד יִנְחֵלם'.

ובזה יש להבין נוסח התפילה בימים נוראים, 'ובכן תן כבוד ה' לעמך'. ותמוה, שהרי אנו צריכים ליתן כבוד לה', ומהו הכבוד שהוא צריך ליתן לנו. אלא כוונת הדברים שהקב"ה עתיד לקרוא לישראל בשמו כדברי המדרש (וראה משך חכמה שמות ט טז).

מעלת חזרת הש"ץ

איתא בגמרא בברכות (לבג), אמר רבי חמא ברבי חנינא אם ראה אדם שהתפלל וקא נענה יחזור ויתפלל שנאמר 'קוה אל חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'...' ובאר ארוננו הגר"א (ביאורי אגדות שם) וז"ל: בסדר ב' תפלות בלחש ובחזרה. שש מתקבל יתור - תפילה בלחש השפעתה גבוהה מאוד, אנו עומדים פנים אל פנים לפני ה', וזוהי להשפעתה מרובות לכל העולמות ולנו. אולם מעלה גבוהה יותר יש לחזרת הש"ץ שבה מתקבלת התפילה יותר.

אמרו ר' זצ"ל עורר שעיקר מעלת תפילה בציבור הוא בחזרת הש"ץ [אף שהיא נתקנה להוציא את שאינם בקיאים. בכל תקנות חז"ל ישנם כמה טעמים], שהיא במהותה תפילה ציבור שנושמת תמיד, ואפילו כשיש בהן חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, ועלה נאמר 'הן אל-כביר לא ימאס', ודרשו חז"ל שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים.

מהר"ם ויטל זצ"ל כותב בשער הכוונות שהתפילה בלחש מגיעה לעולמות שיש בהם פחד מאחיהם של כוחות הרוחניים, ומשום כך הזהיר רש"י לא להשמיע קול בתפילה בלחש, כדי שכוונות הרוחניים לא יאוזחו בתפלתו. ומעלת חזרת הש"ץ שהיא עולה לעולמות גבוהים יותר שאין להם שליטה שם ולכן אומרים אותה בקול רם.

ובביאור הדברים כותב הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל שתפילת הלחש לרוב יקרתה היא כאדם המהבויח הילום יקר שלא יתספחה לייסטים ממנו, משא"כ חזרת הש"ץ דרננה היא כ"כ עליונה שאין שם נוגע לייסטים וכוחות הרעים כלל, שכבר עומד הוא בדביקות כל כך להמלך, עד שאין כאן יותר שום סכנה מכוונות זרים, ואין שום חשש שיטפסו את התפילות הנוראות [אף שמוסיף ומעורר על כך שרבים שאין להם את הידיעה על מעלת חזרת הש"ץ, מחוסר ידיעה וחוסר חינוך ומהרגל כל מן חזרת הש"ץ מיועד אצלם לתפילה לעיני באיזה ספר או סתם זמן מבוזבז. ואפשר שיעבורו שבעים שנה מבלי שיכונו בחזרת הש"ץ אפילו פעם אחת. ואפילו אם שומע את הברכות ועונה אמן עושה זאת בלא שימת לב על הבקשות והשבתים האחרים].

רבינו יונה כותב באגרת התשובה, שבשעה ששליח צבור חוזר ומתפלל, חייב לענות אמן על כל ברכה וברכה, ויכון לבו בכל ברכה וברכה, כדי שידע על איזו ברכה הוא עונה אמן. ויש לו בזה שכל כפול, והרי זה מנין שהתפלל שתי פעמים. אז חזר לו ואמר רבותינו זכרונם לברכה במדרש, אם התפללת ולא כונת לבך, וחזרת והתפללת הווא מבשר שפלתך נשמעת.

מורי ורבי מ"ח הגר"ש איערבא זצ"ל עורר שגם מי שסיים את תפילת מ"ח לאחר שהתחיל שליח הציבור לחזור על התפילה, עליו לשמוע את כל שאר התפילה ולכוון בברכות, שחזרת הש"ץ היא חובת הציבור וגם הוא חלק ממציבור, וכל ברכה וברכה של היא חשיבות בפני עצמה. ומאשר את תמלכדיו שאל אותו האם כשהוא רואה שיש עשרה שומעים את שליח

רוממות התפילה

ואני תפילה
(יעד לט')

הגאון רבי מרדכי יפת שליט"א

הציבור האם הוא יכול ללמוד באותו זמן, הוא הגיב בכאב האם אתה תממדי כך כך גדול שלא מצאת זמן נוסף ללמוד מלבד זמן חזרת הש"ץ?

הראשית חכמה כתב שוודאי אין נחת רוח להקב"ה בתורתו ומוטב לו שלא יעסוק בתורה. ובספר יסוד ושורש העבודה הזהיר מאד לשמור מחשבתו מהרהורים בטלים, רק לשמוע תיבות הש"ץ, ויכוון בהם כוונות התפילה ממש כאילו מתפלל בעצמו. - ואף שיש קושי לכל אחד להרגיש שהוא מתפלל ממש בעת שהש"ץ מתפלל בשליחותו, אולם במעט מחשבה והרגל כל אחד יוכל להתרגל ולהתעלות בכך.

אמרו ר' זצ"ל השיב לתלמידיו שכיוון שחזרת הש"ץ חשובה מאוד, לא כדאי להאריך בבקשות פטריות בשט"ע על חשבון חזרת הש"ץ. וגם בימים הנוראים, אף ששוודאי הזמן המועיל ביותר הוא תפילת העמידה, אך עדיף לדחות את הבקשות כדי לא להפסיד את חזרת הש"ץ שאפשר לבקש במהלך היום. ומסר בשם הגאון הצדיק הירושלמי רבי הירש מיכל שפירא זצ"ל שהיתה לו קביעות זמן בכל יום לבקשות הפרטיות שלו, והמליץ לכל אחד לנהוג כך, ולא הבין איך אפשר בלי להקדיש זמן זה.

חזרת הש"ץ בשלמות

כיוון שחשובה מאוד תפילת הש"ץ ופועלות רבות למעלה בעולמות העליונים, עוררו רבותינו שעליו להתדחל ולהזהר אל בלילות ולומר אותם במתנוות ובחנינות נכון כראוי למדברים לפני המלך. והמשיל זאת רבי שלמה ליפשיץ זצ"ל ש"ץ דק"ק פראג, למדינה אשר מלך עליה מלך גדול, ובני המדינה חטאו ומרדו בו. ומחששם מגובות המלך שלחו לבי שלח כתר משובץ יהלומים ואבנים טובות מתנה למלך, לומר למלך שהם מקבלים את מלכותו, ומבקשים ממנו שימחל להם. והשליח לא נזהר לא שמר על הכתר כראוי, ונאבדו בו הכתר כמה אבנים טובות ומרגליות, שכאב השליח לחצר המלך שאלו המשרתים בחצר המלך מה רצונך כאן, ענה להם שהוא נשלח מאחד ממדינות המלך לבקש מחילה מהמלך עבור בני המדינה שחטאו ומרדו בו, ולכן הבאתי כתר למלך ובבקשה ראו את יופיו וטובו. כאשר פתחו וראו משרתי המלך שחסר מהכתר כמה וכמה אבנים טובות ומרגליות והכתר חסר הרבה ביופיו, אמרו הם שליח שאבא מהר ממחיצתם, ואין הם רוצים להראות למלך כתר חסר, שהרי זה בושה וחופה 'אוי לאותה חופה'.

אם כך בושה לשלוח כתר חסר למלך בשר ודם, על אחת כמה וכמה כפולה ומכופלת להגיש כתר חסר למלך מלכי המלכים הקדושים ברוך הוא, שהרי ידוע שמן התפילה נעשה כתר לקדושים ברוך הוא, ואם השליח ציבור מאבד כמה וכמה תיבות וכל שכן אם הוא מחליף מילים שאינם נכונות, מלאכים המשרתים לקדוש ברוך הוא אומרים לו לשליח - צא ממחיצתנו ואינם

1. בדרך כלל הוא עמד בחזרת הש"ץ ועקב בסידור אחר הש"ץ, ובתוקפה האחרונה לתוספת ריכוז הוא שם את אצבעו בסידור בחזרת הש"ץ.

רוממות המעשים

פינים ועובדות
ברכות
(הב')

הבשר מעמוד 1

בנו של הצדיק רבי משה וילס זצ"ל אשר היה בן בית נאמן אצל רשכב"ג מן רבינו יהושע לייב דיסקין זצ"ל, ר' חיים וולס זצ"ל היה ידוע בירושלם כמורה נפלא אחר המצוות, לא חסרתי תפילה וזיתון ודקדק על קלה כבחמורה ושומר על טהרת לשונו בזהירות גדולה, מידי לילה בלילה אחר "צויות" עסק ר' חיים בתורת הסתתר בחברותא עם רבי יעקב מאיר אקלוב זצ"ל, יהודי חשוב מאוד ששלמץ פרנסתו שימש כסדרל פשוט בבית מחסה ליתומים דיסקין.

יש לציין, כי הסתלקותו לגנו"מ של ר' חיים וולס זצ"ל היה ביו"ט ראשון של סוכות שנת תשי"ט, בדיוק בהזמן של ג' החמה, הלויית התקיימה עוד בעצמו של אותו יום, וכפי מנהג ירושלם שקדמו דגא לקבור ביו"ט בין ביו"ט הסמוך לשת ביו"ט שבאמצע שבוע. רבי יוסף סלט זצ"ל התבטא אז, כי אלו המהדרים להתפלל כל ימיהם תפילה כוונתית, ברובם עולה נשמתם לגנו"מ מרומים באותה שעה של הנץ, אשר אבד, דבריו אלה נתקיימו בו בעצמו, כשאחרי עשרים ושתים שנה מאו, בבוקר של יום חמישי י' שבט שנת תשמ"א. סמוך לאחר עלות השמש, עלתה נשמתו של ר' יוסף סלט זצ"ל לגנו"מ מרומים.

היה שם גם אחד מאנשי המובהקים של ירושלם, הידוע בשמו הטוב רבי חיים יעקב קלפולצ' זצ"ל שהיה מוותיקי חסידי צאנז, שבתוך חדרו היה שבתני נייטן שבקושי היה מגיע ל' ע"ד, הגה בתורה וינס וכלה בהתמדה ובגינה, בחול ובשבתות ללא יוצא מן הכלל, נודע בבקי עצום בש"ס ופוסקים, עליו מסופר כי את כל מסכת נדרים עם הר"ן ידע בע"פ על הלשון ממש, והתמחותו הנוראה הייתה לה גונוטין לא רק בחזרות בתי נייטן אלא גם בעיניו ירושלם כולה. אחרי פטירתו הדיפו י"ח הרבנים השוכנים, ספר "עקבי חיים" הכולל חיודיו תורתו בכתב המאירים ומוזהרים, אותם חידש ברוב עמל ויגיעו [עניין במכתבו הנדיר של מן הרגש"י איערבא זצ"ל לספר הג"ל]. ומי מברר עוד על האן נאמן ודקדק רבי מרדכי הרי"ם זצ"ל בע"מס"ס "יד מרדכי" ו"בית מרדכי" ועוד, שהצדיק רבי שמואל המזכיר זצ"ל שכידעו לא היה דרכו שפולג בתוארים התבטא עליו את חייבו "קודש קדישים", מכיון ששמונה שנה חי רבי מרדכי זצ"ל את חייו מלאי הוד בקדושה ובטהרה בעמלה של תורה ויראה טהורה, ובשנותיו האחרונות כעבוד מדינות שבי"מ "משה" לזר בתי נייטן היה מן המתפללים הקבועים שבביה"כ, כל ימי התפלל כוונתית עם הנץ החמה, בחורף ובקיץ ביומים קשים שונים, ותמיד היה גם מסור לאחריה שבקושו לעוררם ולהקציע לזמן התפילה, בתפילתו היה מאריך מאד, ביראה ורעד אשר כל עצמותיו היו אחוים רתת מפחד הש"ת.

גם התפלל שם הגאון הצדיק רבי בן ציון ברוק זצ"ל מראשי ישיבת

מקבלים את התפילה, או לאותה בושה וכלימה, ועל שליח כזה נאמר מעות לו יוכל לתכון, ועל שולחיו נאמר 'נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה; מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי'.

ש"ץ שידלי מילים שהם מעיקר הברכה הוא צריך לחזור לראש הברכה בברכות האמצעיות, וכשלא חזר הר"ן הוא כמדל על ברכה שלמה ולא יצאו ידי חובת חזרת הש"ץ.

חומר שיחת חולין בחזרת הש"ץ

אמרו ר' זצ"ל סיפר שחמיו ראש ישיבת חברון הגאון הצדיק רבי אהרן כהן זצ"ל ביקש מהסבא קדישא רבינו אליהו לופיאן זצ"ל לעזור את הבחורים המדברים באמצע חזרת הש"ץ, רבי אליהו ניגש אל הבחורים ואמר להם שגם הוא לפעמים מעוניין לדבר בחזרת הש"ץ, אולם הוא לא מצא לכך כל היתר, שהרי הש"ע כותב בסיומן קכד, ר' ישיה שיחת חולין בשעה שש"צ חזר לתפלה, ואם שח הוא חוטא, וגדול עונו מנשוא, וגוערים בו. ואם יש להם היתר הוא מעוניין לשמוע אותו. [כחוכמתו הוא עורר אותם].

עוד כתב רבינו יונה שם: ולא ישעה בדבריו חולין בבית הכנסת. וכל המספר בעסקיו בבית הכנסת לא זמן ששליח צבור מתפלל, הרי זה חוטא... וגם כל הקהל חייבים להוכיחו ולחשוך אותו מחטא לשם יתעלה עדי עד, וכל היצורים נבראו לכבוד השם יתעלה ואם יפלה לבדו ואת שמוע בשעה שמבחיין לפניו ומספרין תהלותיו ועוזו ונפלאותיו איה הכבוד ואיה המורא! אף כי המספר בעת ההיא שיחת חולין, גדול עונו מנשוא.

אמרו ר' זצ"ל עורר שכאשר כולם עוסקים בשבח ה', העומד ומדבר לעיני כולם, הרי הוא פוגע בכבוד מלכו של עולם. כשנתבונן בחומרה המיוחדת שיש לדיבור בחזרת הש"ץ שהרי הש"ע נשלח על ידי הציבור לעמוד ולהתפלל בקול רם לפני מלך מלכי המלכים. האם זה הזמן והמקום לדבר בדברים אחרים? האם יעלה על הדעת שבשעה שדובר משלחת משבח את המלך, ישוחחו ביניהם חברי המשלחת על עניינים אחרים? ומלבד זאת הרי הוא מראה שאין פחד ה' לגנז עיניו ואינו חושש לדברי הש"ע. - עבירה זו אינה בסתר אלא לעיני רבים ויש בכך חילול שם שמיים שהיא עבירה חמורה במיוחד, וח"ו שלא תהפך עבירה זו לנעשית לו כהיתר. ובמיוחד חובה על אנשים חשובים להזהר הרבה בזה שלא יהיו כפורצי גדר ולא ילמדו מהם אחרים, ולא יחללו ח"ו שם שמים.

וסיפר ששמע מאחד שהודמן לו להתפלל בבית הכנסת שלמתפלליי היה חשוב מאד הימי שברך, למדינה, וכשאחד המתפללים 'העיו' לדבר באמצע, סטרו לו על פניו, מה נאמר אנו שאנו משבחים את הקב"ה, כמה עליו ליהרר מלבד...

וכך כאשר אמרו הודמן לאחד מבתי הכנסות בכפר חסידים וראה שישנם מתפללים המדברים באמצע התפילה. הוא ביקש לדבר בפניהם ועורר אותם שכיוון שנראה עליהם שהם רוצים לכבד את ד', אין זה כבוד ד' שמדברים בתוך התפילה.

"בית יוסף" נובהרדוק שבירושלם, הגאון רבי צבי קופשיץ זצ"ל מגדולי הת"ח בירושלם חתנו של הצדיק רבי שמואל הלל שיינקר זצ"ל שהיה חתנו של מרדכי ארעא ישראל מן הגר"ח וזנפנל זצ"ל, ואטו כי רוכלם נישבין וניזיל, כל אולם עשרות האריות שבביה"כ בזמן שהיה עוד דור דור, אשר זכה רבי נחמן זצ"ל להתחבב עליהם על אף היותו צעיר מהם בשנים, ובעיקר בגין נכונות התפילה אשר הראה יום יום, בין חבורת אותם גאונים וזקנים.

גם אחרי שנים כשרבי נחמן זצ"ל היה כבר בשנות הוגנה היה מעמדי התחן של ביה"כ בכלל, מן מן ה"וויזיקין" אשר בה בפרט, במשך תקופת שנים בהם היו מתפללים רבים מן השופרא דשופרא של ירושלם, כהר"ג רבי יחזקאל הלוי וולס זצ"ל, כהר"ג רבי מנחם הכהן פישר זצ"ל, כהר"ג רבי עקיבא יוסף ווייספיש זצ"ל וכהר"ג רבי שמואל ווייסנשטין זצ"ל, כהר"ג רבי אברהם קרישכס זצ"ל וכהר"ג רבי יעקב יוסף ברנדסדורפר זצ"ל מחשובי חסידים "תולדות אהרן" ועוד.

היבטל קורא הקבוע שבבית הכנסת היה ה' הרה"ג ר' שמואל ווייסנשטין זצ"ל, אשר כידוע רבים הללוהו ושבחוהו בשמשו כבעל קורא מבוקה, ואשר בקריאתו המיוחדת והמודקת שהיתה בהתרגשות רבה יצאה ממנו כל תיבה ותיבה מתוך להט נפשו הטהורה. בכאן יש לציין, כי "שעור המשניות" מיד אחר התפילה בביה"כ אשר במשך שנים רבות היה "שעור משניות" רבי יונה צוונבר זצ"ל, אשר במשך השנים שלאחר פטירתו היו זמנים בהם היה רבי נחמן זצ"ל מוסר את השיעור כשהוא מבאר בקול רם ובבהירות המיוחדת את ביאורה של המשנה. בשיעוריו משתתפים מתפללי ביה"כ כהר"ג רבי שמואל ווייסנשטין זצ"ל ועוד שיבדלחט"א.

יש לציין את "חזקוני" שקנה לו הרה"ג רבי יחזקאל וולס זצ"ל במשך שנים רבות, שכל אימת שהתקיים בביה"כ "סיום" על אחת מסדרי המשניות, היה זה הוא שהיה לו ה"זכות" להביא את המזונות והמשקה, קח לא יעבור, אשר על זכות חזקתו זו לא יותר רבי יחזקאל זצ"ל בשום פנים ואופן, מתוך גודל אהבתו לתורה שהיתה לו.

אכן, כך נראתה התפילה, לא יום ויום בביה"כ הקדוש ההוא, כזה היה דמותו של צדיק מיוחדים אלה אשר כל בלום היה בלתי ל' לבדו, אשר בין אריות מיוחדים אלה נמנה גם האריה בתי ה' רבי נחמן דוביני זצ"ל, אשר כל כולו אמרה קודש, בהשתפכות נפשו לפני קמנו בקול עימות וזמרה, בחיות ובבהלתהבות. כך רבי נחמן זצ"ל לקנות לו שם טוב בעולמה הקטן של היהדות החרדית, היה בית הכנסת הקדוש ד"ניטין", ששימש במשך השנים לאחד ממבצרי התורה והיראה, לאנשי הישוב הישן פניה"ק ירושלם ת"י, לגדולי תורה ואנשי מעשה בעבר ובהווה ובעתיד. גם בעתיד.

אפשרות להנצחה \ ברכה על גבי הגליון באחת מן האפשרויות הבאות:
בעמדות הממוחשבות של "גדרים פלוס" לפי החיפוש: קופות נוספות
\ "רוממות" - גליון שבועי לבני התורה

או בטלפון "קו רוממות" 0722-588477 0722-588-477 (+972)
כמה דרכים נוספות להשיג גליון ענייני הגליון בטלפון הח"ל
לחצו 3 או במייל b264464@gmail.com